

Danske biblioteker i WorldCat: implementering

Af Leif Andresen

Lige før juleaften sidste år blev der underskrevet en aftale, som dels giver danske biblioteker adgang til at bruge WorldCat til genbrugskatalogisering og dels betyder at de danske bibliotekers bestand bliver en del af WorldCat. Endvidere bliver et mindre antal forskningsbiblioteker leverandører af udlånsmateriale til udenlandske biblioteker. Og ikke mindst sikrer Statsbiblioteket, at den øgede internationale synlighed af den danske kulturarv også udmøntes i praktisk tilgængelighed.

Leif Andresen
Chefkonsulent
Styrelsen for Bibliotek og Medier
LEA@bibliotekogmedier.dk

I første halvdel af 2009 er den praktiske WorldCat-implementering blevet forberedt. Derudover var tidligt på året en ansøgning til DEFF om et implementeringsprojekt klar. Den blev som andre ansøgninger først behandlet i juni, efter at den nye DEFF styregruppe var på plads.

Her beskrives forløbet siden nytår, hvor der i tre artikler i DF Revy¹ blev givet status for forbedringsarbejdet i 2008, jævnfør den publicerede rapport². Der er to parallelle forløb:

- Fælles for det samlede biblioteksvæsen sker eksporten til WorldCat og det øvrige tekniske samspil med WorldCat som en del af DanBib-samarbejdet (dog en enkelt aktivitet med samspil med bibliotek.dk som en del af bibliotek.dk-udviklingsplanen)
- DEFF-projektet, som skal sikre forskningsbibliotekerne den maksimale nytte af de nye muligheder.

Begge dele af WorldCat implementeringen koordineres af WorldCat-styregruppen³. I den efterfølgende gennemgang er ikke redegjort for detaljerne i finansieringen. Dette fremgår dog af en foreløbig udfoldet projektbeskrivelse, som sammen med bl.a. DEFF-projektansøgning *Danske biblioteker i WorldCat implementering* og rapporten for 2008 kan ses på Programgruppen for Arkitektur og Middlewares wiki⁴.

DEFF-projektet

Målet med dette projekt er at implementere resultaterne af sidste år projekt med den danske deltagelse i WorldCat. Det udmøntes i et nærmere samarbejde mellem danske biblioteker og biblioteksbasen WorldCat:

- Adgang til genbrug af katalogiseringer fra WorldCat
- Øge den internationale synlighed af den danske kulturarv

- Sikre at danske brugere af WorldCat får optimale muligheder
- Optimere danske biblioteker som leverandører af udlån til udenlandske biblioteker
- Optimere danske bibliotekers anvendelse af faciliteter udviklet af OCLC.

Projektet skal dels resultere i konkrete implementeringer, dels i eventuelle anbefalinger af mulige efterfølgende aktiviteter. De konkrete implementeringer vil øge samarbejdet mellem danske og udenlandske biblioteker gennem en udbygning af den danske og den internationale biblioteksinfrastruktur. Det forventes at projektet vil føre til øget og forbedret gensidigt genbrug af bibliografiske data samt til øget og professionaliseret lånesamarbejde mellem danske og udenlandske biblioteker.

Der er fokus på international markedsføring af danske materialer og danske biblioteker, på effektiv fremskaffelse af udenlandsk materiale til danske biblioteksbrugere samt på udbygning af rationelle arbejdsgange i danske biblioteker.

Styregruppen består af Styrelsen for Bibliotek og Medier, Statsbiblioteket og DBC. Fire biblioteker indgår som "primære projektdeltagere" bl.a. med review af guidelines og andre dokumenter: Syddansk Universitetsbibliotek, Roskilde Universitetsbibliotek, Det Kongelige Bibliotek og Danmarks Pædagogiske Bibliotek.

Eksport til WorldCat

Opgaven er i al sin enkelhed at sørge for, at alle bibliografiske poster i DanBib, som er nationalbibliografiske og/eller har lokalisering til ét eller flere biblioteker, eksporteres til WorldCat. For de biblioteker, som tilbyder udenlandske biblioteker fjernlån, medtages individuel lokalisering – og den samlede danske beholdning repræsenteres af én lokalisering til bibliotek.dk.

I første omgang var opgaven at aftale de praktiske forhold omkring eksporten og en endelig aftale om leveranceformatet. Da Danmarks Pædagogiske Biblioteks bestand har været i WorldCat de sidste år, kendte vi til nogle tekniske problemer, som vi fra dansk side ønskede løst før den store leverance. Det tog længere tid end forventet idet vi skulle prøve at forstå hvorledes OCLC håndterede vore data, dvs. vi skulle i store træk kende datamodellen i WorldCat. Af hensyn til den fremtidige vedligeholdelse af WorldCat med DanBib-data indså vi nødvendigheden af, at vi i DanBib-regi har fuldstændig viden om de data, vi over tid sender til WorldCat. Vi har derfor været nødt til at opbygge et nyt register, som knytter et WorldCat identifikationsnummer sammen med en intern DanBib-nøgle, som er knyttet til DanBib postidentifikationskoden. Det giver til gengæld fuld kontrol, således at der på korrekt vis kan ske ændringer og sletning af beholdningsoplysninger – inkl. tekstnote om tidsskriftbeholdning.

I slutningen af juni sendte vi en testleverance på ca. 80.000 poster – og hvis ikke vi og OCLC løber ind i endnu uforudsete vanskeligheder, så er det vores forventning, at grundleverancen af de ca. 20 millioner DanBib-poster kan være afsluttet i løbet af oktober måned. Dertil kommer OCLC's arbejde med indlæggelse af posterne i WorldCat. Da tekstnote om tidsskriftbeholdning ikke er en del af WorldCat-formatet, så eksporteres disse data i en efterfølgende proces.

I eksporten indgår en mapning af dk5 til de første tre cifre af Dewey, således at danske poster er emnemærket i WorldCat, så features baseret på emneopdeling også vil medtage danske poster.

Efter at den indledende eksport af poster er på plads og ikke mindst den efterfølgende kvalitetskontrol er afsluttet, skal der ske en opsætning af den regelmæssige driftsleverance.

Det oplagte spørgsmål er naturligvis: hvornår kan posterne så ses i WorldCat? Et rimeligt bud vil være omkring årsskiftet 2009/2010.

Fra WorldCat til bibliotek.dk

Når en bruger i slutbrugergrænsefladen worldcat.org ser et materiale, hvor det nærmeste (eller eneste) bibliotek med beholdning ligger i Danmark, hvad sker der så?

Når brugeren klikker på "library.dk", henter WorldCat et skærmbillede fra bibliotek.dk. Det skærmbillede har vi fra dansk side fuld kontrol over, men vi ved desværre ikke hvem brugeren er (eller hvilket land vedkommende er fra) – kun at forespørgslen kommer fra WorldCat. Resultatet bliver vist i en frame i worldcat.org – og først når brugeren aktiverer et link her, bliver brugeren overført til library.dk = bibliotek.dk.

Der skal derfor laves et "modtagelseskærmbillede" i bibliotek.dk. Det bliver lavet, når vi har produktionsdata i WorldCat og kan afprøve den faktiske funktion. Vi vil give både danske og udenlandske brugere de optimale muligheder.

Set med danske øjne er det vigtigt at søgninger i WorldCat.org:

- a) som udføres af danske brugere og som resulterer i materiale, som findes på et dansk bibliotek, fører til, at bestillinger afgives i bibliotek.dk
- b) som udføres af udenlandske brugere får mulighed for via eget bibliotek at bestille materiale på de danske biblioteker, som har valgt at stå som långivende bibliotek.

Samspil med WorldCat's professionelle værktøjer

I OCLC's professionelle WorldCat-værktøjer vil ti biblioteker⁵ blive præsenteret som mulige leverandører af lån.

Der afholdes i dette efterår som kompetenceudvikling foreløbig to workshops i anvendelse af og samspil med OCLC's værktøjer til resource sharing. Der etableres endvidere et løbende samarbejde mellem danske aktører i det internationale lånesamarbejde, f.eks. i form af et netværk for långivende og låntagende biblioteker, samt DBC.

Den første workshop afholdes 27. august 2009 for långivende biblioteker i forbindelse med WorldCat. Programmet indeholder bl.a.:

- demo af ILL-modulet i WorldCat (First-Search)
- vejledning i opsætning af parametre til udlåns-politik
- vejledning i opsætning af parametre til indlån (customer holdings)
- fastlæggelse af afgifter
- økonomi i forbindelse med leverandørstatus
- statistik

WorldCat som katalogiseringskilde

I 2008 blev der gennemført nogle afprøvninger af WorldCat som kilde til genbrugskatalogisering. For flere biblioteker var det en så stor succes, at

de efterfølgende fortsatte, og der har således været adgang siden midten af 2008. I starten af 2009 blev nogle tekniske detaljer justeret, så denne mulighed er helt operationsklar.

Dermed er den "hårde side" på plads. Hvad der savnes er den mere "bløde side". Der bliver i løbet af efteråret gennemført en række aktiviteter for at implementere brugen af WorldCat til genbrug, bl.a.:

- udarbejdelse af guidelines for best practices m.v.
- dokumentation af WorldCats datamodel
- håndtering af OCLC tilføjelser til MARC21

Udarbejdelse af dokumentation har Statsbiblioteket som drivende kraft med inddragelse af DBC og de primære projektdeltagere til review. Resultat bliver præsenteret ved en workshop.

DBC forestår en opsætning af adgangen til WorldCat som understøtter bibliotekernes behov for genbrug af poster gennem DanBib-samarbejdet. Der udføres bl.a. følgende aktiviteter:

- test af Z39.50-adgangen til WorldCat
- opsætning af søgeveje
- udarbejdelse af dokumentation
- vejledning og brugsretsbestemmelser
- tilretning af konvertering fra MARC21 til danMARC2

Danske biblioteker i WorldCat's biblioteksregister

For at sikre at danske biblioteker er beskrevet korrekt, etableres en fælles, samlet opdatering fra VIP-basen til WorldCat Registry⁶. VIP-basen skal udvides med felter til håndtering af bibliotekets service i forhold til udenlandske biblioteker. VIP-basen skal konverteres til det format, som OCLC specificerer, og der skal etableres en eksportfunktion inkl. ajourføringsaftale

Der er i dag mange fejlagtige registreringer af danske biblioteker i WorldCat Registry, hvorfor en særskilt aktivitet er en gennemgang og revision af ca. 200 registreringer.

Undersøgelser og analyser

Som led i projektet gennemføres en række undersøgelser og analyser.

En analyse af optimering af ajourføring af internationalt långivende bibliotekernes beholdning i WorldCat har allerede medført, at tekstnote om tidsskriftsbeholdning er med fra starten.

En analyse af mulighederne for automatisk udveksling af ILL-transaktioner (fjernlånsbestillinger og efterfølgende meddelelser) mellem OCLC og danske biblioteker er gået i gang med et konkret udgangspunkt på Statsbiblioteket.

Efter at eksporten er på plads, vil mulighederne for dynamisk dataspil, hvor download af "data-fattige" poster følges op efter en senere berigelse af en WorldCat-post, blive undersøgt. Tilsvarende vil være tilfældet for konvertering af emnedata og for varig anvendelse af WorldCat-links til supplerende data.

Afslutning

Der skal i løbet af 2009 findes en model for inddragelse af bibliotekerne i det fremtidige samspil 2010ff med OCLC. Her inddrages de primære projektdeltagere i udvikling af konceptet. WorldCat-styregruppens intentioner er at undgå nye institutioner og udvalg. Der er god fornuft i at etablere et nærmere samarbejde mellem de internationalt långivende biblioteker med etablering af et netværk og koordinering af deltagelse i OCLC's brugerorganisation. Derudover er tanken, at udviklingen af det generelle samspil skal fortsætte i DanBib-regi og nye tiltag dermed indgå i DanBibs udviklingsplan.

Danske biblioteker i WorldCat kommer nu. Der er solid fremdrift i projektet, og vi ser i styregruppen ikke nogen uoverstigelige knaster. Men der er mange opgaver, og yderligere optimeringer af samspil med WorldCat vil være på udviklingsplaner fremover.

Noter

¹Danske biblioteker i WorldCat. 3 indlæg om danske bibliotekernes fremtidige samarbejde med OCLC og biblioteksdatabasen WorldCat DF-revy, nr. 1, januar 2000, side 12-14.

² Danske biblioteker i WorldCat. Rapport fra DEFF-projektet. Januar 2009 – www.deff.dk/showfile.aspx?IdGuid={8C48C62C-BEF5-4230-9680-DBFA-4AB1966C}#

³ WorldCat styregruppen: Leif Andresen, formand, Styrelsen for Bibliotek og Medier Helle Brink, projektleder DEFF-projektet, Statsbiblioteket Per Mogens Petersen, projektleder DanBib-projektet, DBC

⁴ DEFF Programgruppen for Arkitektur og Middlewares Wiki <https://infoshare.dtv.dk/twiki/bin/view/ArkitekturMiddlewares>

Her kan bl.a. ses om 2009-projektet: *Projektansøgning til DEFF – indenfor DEFF Arkitektur og Middleware: Danske biblioteker i WorldCat implementering* (16. februar 2009) *Danske biblioteker i WorldCat implementering. Foreløbig udfoldet projektbeskrivelse* (16. februar 2009) Og om 2008-projektet: *Afrapportering for projektet: Danske biblioteker i WorldCat* (til DEFF sekretariatet 3. februar 2009)

⁵ Internationalt långivende biblioteker:

- ASB Biblioteket
- CBS Bibliotek
- Danmarks Pædagogiske Bibliotek
- Det Biovidenskabelige Fakultetsbibliotek
- Det Farmaceutiske Fakultetsbibliotek
- Det Kongelige Bibliotek
- Nordisk Institut for Asienstudier, Biblioteket
- Roskilde Universitetsbibliotek
- Statsbiblioteket
- Syddansk Universitetsbibliotek

⁶ WorldCat Registry www.worldcat.org/registry/Institutions